

Türkçe ve Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitaplarındaki Metinlerin Nicel Unsurlarının Karşılaştırmalı Analizi

Nisanur TURHAN¹ & Muhammet MEMİŞ²

Özet

Bu çalışmada, 7. Sınıf Türkçe ders kitabı metinleri ile Sosyal Bilgiler ders kitabı metinleri, kelime sayısı, cümle sayısı ve cümlelerdeki kelime ortalaması açılarından incelenmiş ve bu unsurların söz konusu ders kitaplarındaki iç uyumu ile birbirleriyle uyumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında okullarda kullanılan, MEB yayınevi 7. Sınıf Türkçe ders kitabı ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı, araştırmanın örneklemini olarak seçilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi kullanılmıştır. Türkçe ders kitabında, her temanın altında yer alan 4 okuma metni olmak üzere toplam 32 metin; Sosyal Bilgiler ders kitabında ise her konu başlığının alt başlıklarında yer alan ve metin niteliği taşıdığı düşünülen 34 metin incelenmiştir. Bu incelemelerin sonucunda, metinlerin nicel unsurlarının tutarlı bir artış göstermediği, basitten zora ilkesine uymadığı ve 7. sınıf Türkçe ders kitabı metinleri ile 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinin kendi aralarında ve birbirleriyle uyum içinde olmadığı belirlenmiştir. Bu veriler ışığında, ders kitabı hazırlayanlara, metinlerin nitel unsurlarını belirlerken hem ilgili ders kitabı hem de diğer ders kitapları arası uyuma dikkat etmeleri, metin uzunluklarını kademeli artış gösterecek şekilde seçmeleri, basitten zora ilkesini göz önünde bulundurmaları, öğrencilerin sınıf ve hazırbulunuşluk seviyelerini dikkate almaları ve Sosyal Bilgiler ders kitabı özelinde metinlerin net başlıklarla ayrılması ve sistematik bir metin düzeni oturtulması önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe ders kitabı, sosyal bilgiler ders kitabı, ders kitabı, kelime uzunluğu, kelime sayısı.

Comparative Analysis of Quantitative Elements of Texts in Turkish and Social Studies 7th Grade Textbooks

Abstract

In this study, the texts of the Grade 7 Turkish textbook and the Social Studies textbook were analyzed in terms of the number of words, the number of sentences, and the average number of words in sentences, and it was aimed to reveal the compatibility of these texts in the textbook in question and their compatibility with each other. For this purpose, the 7th grade Turkish textbook and the 7th grade Social Studies textbook published by the Ministry of National Education, which were used in schools in the 2023-2024 academic year, were selected as the sample of the study. In the light of the objectives of the study, document analysis, one of the qualitative research methods, was used. In the Turkish textbook, a total of 32 texts, including 4 reading texts under each theme, and in the Social Studies textbook, 34 texts under the subheadings of each topic, which are considered to be texts, were analyzed. As a result of these examinations, it was revealed that the quantitative elements of the texts did not show a consistent increase, did not comply with the principle of simple to difficult, and that the texts of the 7th grade Turkish textbook and the 7th grade Social Studies textbook were not in harmony with each other and with each other. In the light of these data, it is suggested that the textbook preparers should pay attention to the harmony between the

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, 23280861@stu.omu.edu.tr, ORCID: 0009-0008-7638-8722

² Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, muhammet.memis@omu.edu.tr, ORCID: 0000-0001-6037-3958

relevant textbook and other textbooks while determining the qualitative elements of the texts, choose the text lengths in a way to show a gradual increase, consider the principle of simple to difficult, take into account the grade and readiness levels of the students and separate the texts with clear titles and establish a systematic text order in the Social Studies Textbook.

Keywords: Turkish textbook, Social Studies textbook, textbook, word length, word count.

Giriş

Türk Millî Eğitim sistemi, yalnızca akademik açıdan başarılı öğrenciler yetiştiren ve sadece belirlenmiş bazı bilgi ve davranışları kazandıran bir yapı olmayı hedeflemez. Genel amacını, değerler ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmek olarak açıklar. Bu genel amaç doğrultusunda, öğretim programlarında on kök değer ve sekiz yetkinlik yer almaktadır. Kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik olarak sıralanmış ve bu değerlerin, ilişkili oldukları alt değerler ve öteki kök değerlerle harmanlanarak sunulması gerektiği vurgulanmıştır. Türkiye Yeterlilikler Çerçevesinde belirlenen sekiz anahtar yetkinlik ise ana dilde iletişim, yabancı dillerde iletişim, matematiksel yetkinlik ve bilim/teknolojide temel yetkinlikler, dijital yetkinlik, öğrenmeyi öğrenme, sosyal ve vatandaşlıkla ilgili yetkinlikler, inisiyatif alma ve girişimcilik, kültürel farkındalık ve ifade başlıklarıyla verilmiştir (MEB, 2019). Türk eğitim sistemi içerisinde sözü edilen tüm bu hedef ve yetkinliklerin öğrencilere kazandırılmasında rol oynayan en öncelikli materyal ders kitaplarıdır.

Ders kitapları, öğrencilerin bilgiye bireysel olarak ulaşabilmesini hedefleyen ve bu hedef doğrultusunda, eğitim-öğretim programlarına uygun olacak şekilde sistematik olarak hazırlanması gereken yazılı metinlerdir (Çakır, 1997). Ders kitapları programlarda yer alan hedefler ışığında öğretim programlarındaki dersin kapsamıyla alakalı bilgileri öğrenciye sunan, bu bilgileri pekiştirmesini sağlayan, sınavlara hazırlama ve ilgili derse çalışma gibi olanaklar sunan kullanışlı bir öğretim materyalidir (Toprak, 1993; Tomal & Yılar, 2019). Gelişen teknolojiye rağmen ders kitaplarının hâlâ eğitimdeki en önemli materyallerden biri olarak kullanıldığını söylemek mümkündür. Ders kitapları, eğitim ve öğrenme aktivitelerinde öğretmen ve öğrencilere rehberlik etmektedir (Şahin, 2008). Öğretmenlerin ders kitabı kullanımını ele alan çalışmalar, "güven, bağlı olmak, yakından takip edebilmek" gibi kavramları ortaya çıkartmış ve ders kitabı kullanımını bunlarla ilişkilendirmiştir (Britton vd., 1993). Ders kitaplarının, çeşitli sebeplerle eğitim-öğretimde hâlen önemli bir yere sahip olması, bu kitapların hazırlanma sürecinde dikkate alınacak unsurların araştırılması ve ortaya konmasının önemini arttırmaktadır. Ders kitapları doğru şekilde hazırlandığı müddetçe eğitim-öğretimde yararlı olabilmektedir. Doğru biçimde hazırlanmış bir ders kitabı, dersin program hedefleriyle aynı doğrultuda ilerlemelidir. Bu çerçevede, ders kitaplarındaki konular, akla ve bilime uygun şekilde işlenmeli, öğrencilerin ilgi, ihtiyaç ve yaş düzeylerine uygun biçimde hazırlanmalıdır (Çakır, 1997). Eğitimde büyük bir yere sahip olan ders kitapları "İyi bir ders kitabı nasıl olmalıdır?" sorusunu beraberinde getirmekte ve bu sorunun cevabı önem kazanmaktadır.

İyi bir ders kitabında, üniteler ve ünitelerde yer alan konular kolaydan zora gidecek şekilde düzenlenmeli ve öğrencilerin hazırbulunuşluk seviyesine uygun olacak şekilde ele alınmalıdır (Coşkun, 2003, s. 45; Şahin, 2004, s. 370; Topkaya, Ulu-Klın & Yılar, 2015, s. 482). Millî Eğitim Bakanlığı Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliğinin 2. bölümünde yer alan ders kitaplarının hazırlanması alt başlığında "Konuların işlenişinde öğrencinin seviyesine ve gelişim özelliklerine uygun olarak doğru, anlaşılır, yalın bir dil ve anlatım kullanılır." ifadesi konuların öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun şekilde işlenmesinin gerekliliğini açıkça vurgulamaktadır (MEB, 2015). Bunun yanı sıra iyi bir ders kitabında, içerikte bulunan bilgiler, kitabın tamamındaki bilgilerle tutarlı olmalıdır (Doğan & Torun, 2018).

Ders kitaplarında konuların işleniş temelini metinler oluşturduğu için, kullanılacak metinlerin sahip olduğu özellikler büyük önem taşımaktadır. Metinlerin, etkileşimli bir biçim

olarak öğretimde yardımcı rol üstlenmesi, öğrencilerin metinden anlam çıkarabilmek amacıyla geçmiş bilgi ve yaşantılarını kullanmaları böylelikle ön bilgilerini harekete geçirebilmeleri gibi unsurlar, metinlerin konuların işlenişinde temel oluşturmasına etkindir (Alpan, 2008, s. 108; Alvermann, 1989, s. 142). Metinler, dersin hedefleri ve içeriği doğrultusunda, tüm derslerde öneme sahiptir fakat becerilerin kazandırılması ve konuların işlenmesinde metinlerle doğrudan ilişkili olan Türkçe dersi açısından bu önem daha fazladır. Türkçe dersi için en temel araç metinlerdir (Özbay & Çeçen, 2012). Türkçe dersinde, temel dil becerileri, metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler aracılığıyla kazandırılmaya çalışılmaktadır (Çeçen & Çiftçi, 2007). Türkçe dersinde ana araç olan ders kitabında bulunan metinler, anlama ve anlatma etkinliklerini sürdüren temel malzemelerdir (Baş, 2003). Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan *"Türkçe dersinde temel dil becerilerinin kazandırılmasında metinlerden yararlanır."* cümlesi de kazanımların metinler aracılığıyla verildiğinin kanıtıdır (MEB, 2019). Türkçe dersi temel dil becerilerinin yanı sıra kültürün ve söz varlığının da aktarıcısı durumundadır. Bu sebeple Türkçe ders kitapları dili en doğru şekilde temsil edecek şekilde oluşturulmalı ve bu kitaplardaki en önemli öge olan metinler çok dikkatli seçilmelidir (Altaş, 2023).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 2019 yılında yayımlanan Türkçe öğretim programında, *"diğer disiplinlerle ve günlük hayatla değerler, beceriler ve yetkinlikler çerçevesinde bütünleşmiş bir öğretim programları toplamı oluşturulmuştur"* ifadesi yer almakta ve bu vurgu, disiplinler arası ilişkilerin gerekliliğini ortaya koymaktadır (MEB, 2019). Türkçe dersi, bir beceri dersi olması ve 2024 Türkçe Öğretim Programı'nda tüm beceri ve bileşenlerin temeli olarak görülmesi (Memiş & Kalyoncu, 2024) açısından disiplinler arası eğitime uygun görülmektedir. Okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerinin birçok disiplinle eşzamanlı olarak geliştirilebilir olması bu uygunluğa zemin oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler dersi, becerilerin geliştirilmesi bakımından Türkçe dersine en uygun disiplinlerden biridir. Bu iki ders amaçları açısından farklılık gösterse de Sosyal Bilgiler ders başarısı büyük ölçüde Türkçe ders başarısıyla ilişkilidir. Bu ilişkinin sebebi de Sosyal Bilgiler dersi kazanımlarının büyük ölçüde yetkin bir dil becerisiyle kazanılmasıdır. Aynı zamanda Sosyal Bilgiler dersinde terminolojinin büyük önem taşıması da Türkçe ve Sosyal Bilgiler dersi arasındaki ilişkiyi desteklemektedir. Terminolojiye hâkim olma, söz varlığıyla ilişkili olduğu için öğrencinin Türkçe dersi başarısı Sosyal Bilgiler ders başarısına da etki etmektedir. Sosyal Bilgiler dersi amaçlarının, Türkçe dersi bağlamında konuşma-yazma becerileri geliştirilirken de öğrenciye kazandırılabilir olması da bu iki ders arasındaki ilişkiyi güçlendirmektedir. Bu da öğretimin bütüncül şekilde, birbirini tamamlayan faaliyetlerle yürütülebilir olmasına olanak sağlarken Türkçe ve Sosyal Bilgiler derslerini ilişkili kılmaktadır (Kanatlı & Çekici, 2013). Bu durum, metin seçiminin büyük önem taşıdığı dersler arasına Sosyal Bilgiler dersini de eklemektedir.

Metin seçiminde, ders kitabı hazırlayanların dikkat etmesi gereken konuların başında, metinlerin niteliği ve bu metinlerin öğrencilerin yaş düzeylerine uygunluğu gelmektedir (Şakiroğlu, 2020). Öğrenme öğretme süreci planlanırken, öğrencilerin hazırbulunmuşluk düzeyleri göz önünde bulundurulmalı, bir sınıf düzeyi için seçilen metin başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır (MEB, 2019). Metnin zor olması, öğrencilerin okuma kabiliyetini zorlarken fazlasıyla kolay olması da ilgiyi kaybetmelerine yol açmaktadır (Güneş, 1997). Bu sebeple, seçilecek metinlerin zorluk derecesi ve seviyeye uygunluğu belirlenmelidir. Bu belirleme için okunabilirlik formülleri olarak adlandırılan formüller oluşturulmuştur. Okunabilirlik formülleri, metinlerin yapı özelliklerinden yola çıkarak, metinleri okuma kolaylık ve zorluklarına göre tasniflemeyi gayeleyen yordama araçlarıdır (Çetinkaya, 2010, s. 40; Şakiroğlu, 2020, s. 1828; Yılar, 2020, s. 1129). Yordama yapılırken metinlerin kelime ve cümle uzunlukları ölçüt alınmakta ve elde edilen değer yorumlanarak metnin okunabilirliği belirlenmektedir (Yokuş & Yaşar, 2023). Ateşman (1997) okunabilirliği metinlerin kolay ya da güç anlaşılması olarak değerlendirirken Klare (1963) metnin okuyan tarafından anlaşılabilirliği şeklinde tanımlar. Okuma sürecinde anlamlandırma eylemi, metnin niteliklerinden doğrudan etkilenmektedir. Metni meydana getiren kelimelerin uzunluğu, cümlelerdeki kelime sayısı, cümle sayısı gibi unsurlar metnin anlaşılma seviyesini ve zorluğunu değiştirebilmektedir. Belirli bir sınıf düzeyi

için seçilen metinler üzerinde değişiklik yapılmadan daha alt düzeyde kullanılamaz (Kalyoncu & Memiş, 2024).

Metinlerde yer alan kelime ve cümle sayıları, metinlerin zorluğuna ve anlaşılmasına etki etmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliğinde, madde 8'de "*Dersin özelliğine göre ünite, bölüm, tema ve konular arasında hacim bakımından eğitim ve öğretim programının içeriğine uygun bir denge kurulur.*" ifadesi yer almaktadır (MEB, 2015). Türkçe dersi öğretim programında da basitten karmaşığa, genelden özele gidilmesi gerektiği belirtilmiştir (MEB, 2019). Bu ifadeler ışığında, ders kitabı metinlerinin kelime ve cümle sayılarının, metinlerin zorluk derecesinin dengeli ve kademeli bir artış göstermesi beklenmektedir. Türkçe ders kitabı metinleri, öğrencilerin gelişim özellikleri ve yaş düzeyleri doğrultusunda öğrencilere kazandırılması amaçlanan kelimeler doğrultusunda özenle hazırlanmalıdır ve metinler sınıf seviyeleri açısından birbirini tamamlayıcı özellikte ve kümülatif şekilde olmalıdır (Eğilmez, 2010). Bu doğrultuda, ders kitabındaki metinlerin, kademeli şekilde kelime ve cümle sayılarının artması, konu ilerledikçe öğrencilerin söz varlığını geliştirmesi beklenmektedir. Ders kitaplarındaki metinler öğrencilerin söz varlığının gelişmesinde kullanılan en önemli materyallerdendir (Öz, 2012). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığını inceleyen Öz (2012), aynı kademe için hazırlanmış ders kitaplarında toplam ve farklı kelime sayılarının oranlarının yakın olmasını beklerken farklı yayınevleri tarafından aynı kademe için hazırlanan ders kitaplarındaki toplam ve farklı kelime sayılarının orantısız olduğu sonucuna ulaşmıştır. Şimşek (2020), ortaokul 7. sınıf Türkçe ders kitaplarını karşılaştırmalı olarak incelediği çalışmasının neticesinde, kitapların birbirinden farklı söz varlığı verilerine sahip olduğunu ortaya koymuştur. Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığının öğrenci etkinliklerine yansımalarının incelendiği bir çalışmada, Atatürk temasındaki söz varlığının 5, 6 ve 8. sınıf seviyelerinde kademeli şekilde arttığı ancak 7. sınıf seviyesinde beklenenin aksine artış olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Maden. S, Maden. A & Demir, 2017). Farklı yayınevlerinin aynı sınıf düzeyi için hazırladığı kitapların söz varlığının incelendiği çalışmalara literatürde sıkça rastlanmaktadır (Kayhan & Serin, 2023; Karadağ, 2019; Bulut & Taçyıldız, 2020). Buna karşın literatürde iki derste de metinlerin sıkça kullanıldığı Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitaplarının karşılaştırmalı olarak incelendiği bir çalışmaya rastlanmamaktadır. Çalışma bu anlamda metin kullanımının önemli olduğu iki sözel ders olan Sosyal Bilgiler ve Türkçe ders kitabı metinlerini incelemeyi ve bu metinlerin durumunu ortaya koyarak literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Metinlerin nicel unsurları olarak adlandırabileceğimiz bu unsurların ortaya konması, ders kitaplarındaki metinlerin uyumunu gözlemlemek açısından önem taşımaktadır. Tüm bu hususlar doğrultusunda, ders kitaplarında yer alan metinlerin nicel unsurları incelenmiş, ilgili ders ve seçilen diğer ders bağlamında metinlerin nicel unsurları arasındaki ilişki göz önünde bulundurularak bu metinlerin programda bahsedildiği gibi kolaydan-zora ilkesine, öğrencilerin hazırbulunmuşluk seviyesine uygunluğunun ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu amaçla, 7. sınıf Türkçe ders kitabı metinleri ile Sosyal Bilgiler ders kitabı metinleri, nicel unsurları bakımından karşılaştırılmış, bu metinlerin uyum içinde olup olmadıklarının gözlemlenmesi gayelenmiştir. Çalışma, ders kitaplarındaki metinlerin nicel unsurlarının değerlendirilmesi ve ders kitabı yazacak yetkili kişilere bakış açısı kazandırması açılarından önemlidir.

Bahsedilen hedefler doğrultusunda çalışmada "*7. sınıf Türkçe ders kitabındaki metinler ile Sosyal Bilgiler ders kitabındaki metinlerin nicel unsurlarının durumu nedir?*" temel araştırma sorusu kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. 7. Sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin toplam kelime sayısı kaçtır?
2. 7. Sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin toplam cümle sayısı kaçtır?
3. 7. Sınıf Türkçe ders kitabı metinlerindeki cümlelerin, ortalama kelime sayısı kaçtır?
4. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinin toplam kelime sayısı kaçtır?
5. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinin toplam cümle sayısı kaçtır?

6. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı metnindeki cümlelerin, ortalama kelime sayısı kaçtır?
7. 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı metinleriyle 7. Sınıf Türkçe ders kitabı metinleri uyumlu mudur?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

7. sınıf Türkçe Ders Kitabı metinleriyle, Sosyal Bilgiler Ders Kitabı metninin nicel unsurlarının tespit edilmesi ve bunların hem kendi içinde hem de birbirleriyle ilişkisinin ortaya konmasını amaçlayan bu çalışma, amacına en uygun model olan nitel araştırma modellerinden doküman analiziyle yürütülmüştür. Doküman analizi, çalışmanın sorularına cevap bulmak gayesiyle ilgili konu hakkında yazılı ve görsel malzemelerin incelenmesidir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

Evren ve Örneklem

Türkiye’de okullarda okutulan Türkçe ve Sosyal Bilgiler Ders kitapları, araştırmanın evrenini; 2023-2024 eğitim-öğretim yılında okullarda kullanılan MEB yayınevi 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitabı, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Türkçe Ders Kitabı metinleri, her tema başlığı altında yer alan 32 okuma metninden seçilmiş; Sosyal Bilgiler Ders Kitabında ise metinler net başlıklarla ayrıldığı için her konu başlığının alt başlıklarında yer alan, metin niteliği taşıdığı düşünülen 34 metin seçilmiştir.

Sınırlılıklar

Çalışma, MEB yayınevi 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 32; Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan, metin niteliği taşıdığı düşünülen 34 metin ile sınırlandırılmıştır.

Veri Analizi

8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 32; Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan 34 metnin, toplam kelime ve cümle sayıları sayılmış; cümlelerdeki kelimelerin ortalaması hesaplanmıştır. Araştırmanın temelini oluşturan metinlerin nicel unsurları, tablo haline getirilmiş, metinlerdeki toplam kelime ve cümle sayıları yazılarak cümlelerdeki kelimelerin ortalamaları hesaplanmıştır.

Bulgular

Çalışmanın bu kısmında Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitabı metninin nicel unsurları tablo haline getirilmiş ve bu tablolardaki veriler sözel olarak ifade edilmiştir. Veriler ışığında, metinlerin nicel unsurları yorumlanmıştır.

Tablo 1. 7. sınıf Türkçe ders kitabı metninin nicel unsurları

Temalar	Metin Sırası	Metindeki Toplam Kelime Sayısı	Metindeki Toplam Cümle Sayısı	Cümlelerdeki Kelimelerin Ortalaması
Duygular	Metin 1	96	8	12
	Metin 2	392	50	7,84
	Metin 3	685	108	6,34
	Metin 4	75	12	6,25
Millî Mücadele	Metin 1	63	9	7
	Metin 2	749	115	6,51
	Metin 3	593	99	5,98
	Metin 4	922	192	4,80
Okuma	Metin 1	341	35	9,74

Kültürü	Metin 2	164	17	9,64
	Metin 3	477	70	6,81
	Metin 4	755	83	9,09
Erdemler	Metin 1	1031	189	5,45
	Metin 2	251	25	10,04
	Metin 3	806	146	5,52
	Metin 4	697	70	9,95
Kişisel Gelişim	Metin 1	774	98	7,89
	Metin 2	419	52	8,05
	Metin 3	1235	117	10,55
	Metin 4	344	33	10,43
Millî Kültürümüz	Metin 1	673	83	8,10
	Metin 2	547	43	12,72
	Metin 3	621	71	8,74
	Metin 4	357	57	6,26
Sağlık ve Spor	Metin 1	447	31	14,41
	Metin 2	412	40	10,3
	Metin 3	326	33	9,87
	Metin 4	667	98	6,80
Sanat	Metin 1	613	56	10,94
	Metin 2	543	49	11,08
	Metin 3	783	124	6,31
	Metin 4	341	42	8,11

Türkçe ders kitabının ilk teması olan duygular temasındaki metinlerin nicel unsurları sayıldığında, bu metinler arasında sistematik bir artış olmadığı, kolaydan zora ilkesi doğrultusunda hareket edilmediği ortaya konmuştur. İlk metinde toplam kelime sayısı 96 olarak bulunmuş ve bundan sonra gelen iki metin, kolaydan zora ilkesine uygun şekilde artış göstermiştir. Metin ikide toplam kelime sayısı 392, metin üçte ise bu sayı 685 olarak belirlenmiştir. Buna rağmen, son metinde toplam 75 kelime bulunması, duygular teması metinlerinde tutarlı bir artış olmadığı sonucunu ortaya çıkartmıştır. Yine aynı şekilde, duygular temasının ilk üç metninde tutarlı bir şekilde artan toplam cümle sayıları (8, 50, 108) son metinde 12'ye düşürülmüş ve bu da tutarsızlığa yol açmıştır.

İkinci tema olan Millî Mücadele temasında da metinlerin nicel unsurları, mantıklı bir artış göstermemektedir. İlk iki metin incelendiğinde, toplam kelime sayısının 63'ten 749'a çıktığı saptanmıştır. Bu doğrultuda kolaydan zora gidilmiş gibi görünse de üçüncü metinde toplam kelime sayısı 593 olarak belirlenmiş ve tutarlı bir artış olmadığı ortaya konmuştur. Temanın son metninde 922 kelime bulunmaktadır. Bu sayı metin üçten fazla olsa da tema bütün olarak incelendiğinde tutarlı bir artış olmadığı görülmektedir. Toplam cümle sayıları da aynı doğrultuda, ilk metinde 9, ikinci metinde 115, üçüncü metinde 99 ve son metinde 192 olarak bulunmuş ve bu da metinlerin nicel unsurları arasında tutarlı bir artış olmadığı önermesini desteklemiştir.

Okuma kültürü temasında, ilk metin 341 kelime sayısına sahipken ikinci metinde bu sayı 164'e düşmüştür. Üçüncü metinde 477 olarak belirlenen toplam kelime sayısı dördüncü metinde 755'e çıkmıştır. İlk metinde toplam 35 cümle yer alırken ikinci metinde 17 cümle yer almıştır. Üçüncü ve dördüncü metinde ise toplam cümle sayıları sırasıyla 70 ve 83 olarak belirlenmiştir.

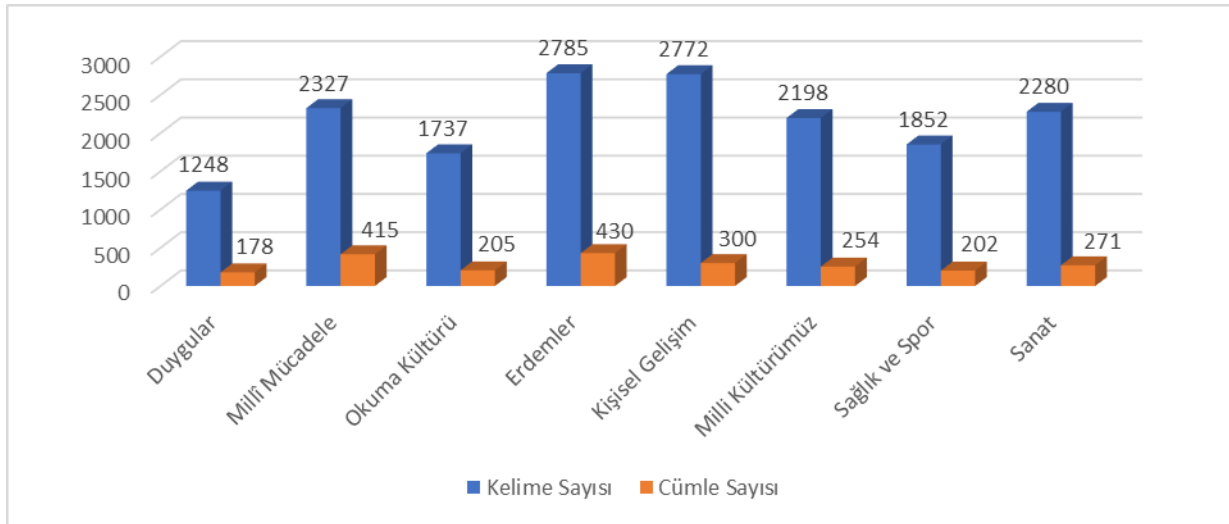
Erdemler temasının ilk iki metninde tutarsız artış net şekilde gözlemlenmektedir. Temanın ilk metninde 1031 olarak belirlenen toplam kelime sayısı, ikinci metinde 251'e düşmüştür. Üçüncü metinde 806 kelime yer alırken, dördüncü metinde 697 kelime olduğu saptanmıştır. Temanın ilk metni 189 cümleden oluşurken ikinci metin 25 cümleden oluşmuştur. Üçüncü metinde 146 olarak hesaplanan toplam cümle sayısı, temanın son metninde 70'e düşmüştür. Verilerin ışığında, erdemler teması metinlerinde de tutarlı bir artış olmadığını söylemek mümkündür.

Beşinci tema olan, kişisel gelişim temasının ilk metni 774 kelimeye sahipken bu sayı ikinci metinde 419'tur. Toplam kelime sayısı üçüncü metinde 1235'e çıkarken temanın son metninde 344'e düşmüştür. Metinlerdeki kelime sayısının tutarsız şekilde değişim gösterdiği bu temanın ilk metninde 98 cümle yer alırken ikinci metninde 52 cümle yer almıştır. Üçüncü ve dördüncü metinde ise sırasıyla toplam 117 ve 33 cümle bulunduğu belirlenmiştir.

Millî Kültürümüz teması metinlerinde de nicel unsurların tutarsızlığı gözlemlenmiştir. Bu temanın ilk metninde 673 kelime yer alırken ikinci metninde 547 kelime yer almıştır. Metin üçte 621'e çıkan kelime sayısı, metin dördte 357'ye düşmüştür. İlk metinde toplam 83 cümle yer alırken diğer metinlerde toplam cümle sayıları sırasıyla 43, 71 ve 57 olarak belirlenmiştir.

Sağlık ve spor temasında yer alan ilk metinde, toplam 447 kelime bulunmuştur. İkinci metinde 412 olarak belirlenen bu sayı, üçüncü ve dördüncü metinde, 326 ve 667 olarak bulunmuştur. İlk metinde toplam 31, ikinci metinde 40 cümle yer almıştır. Üçüncü metinde 33 olan cümle sayısı, dördüncü metinde 98'e çıkmıştır. Diğer temalarda olduğu gibi sağlık ve spor temasında da tutarlı bir artış olmadığı ortaya konmuştur.

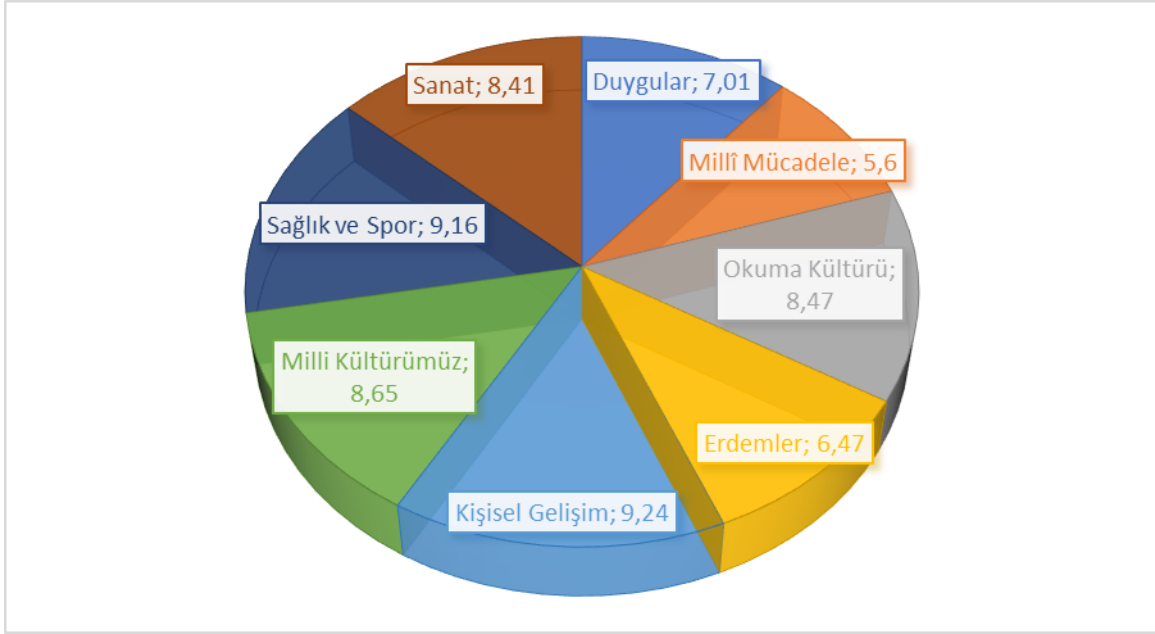
Türkçe ders kitabının son teması olan sanat temasındaki ilk metinde toplam 613 kelime yer almıştır. İkinci metinde 543 olarak belirlenen toplam kelime sayısı, üçüncü metinde 783'e çıkmış dördüncü metinde ise 341'e düşmüştür. Kelime sayılarındaki tutarsız artışın ortaya konduğu bu temada, ilk metin 56 cümleden oluşurken ikinci metin 49, üçüncü metin ise 124 cümleden oluşmuştur. Temanın son metni ise toplam 42 cümleden meydana gelmiştir.

Grafik 1. Türkçe ders kitabı metinlerinin temalara göre toplam kelime ve cümle sayıları

Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere, kelime ve cümle sayıları temalara göre de tutarlı bir artış göstermemiştir. Duygular temasında yer alan metinlerin toplam kelime sayısı 1248 olarak belirlenmiştir. Bu sayı, ikinci temada 2327'ye çıkmasına rağmen bir sonraki temada 1737'ye düşmüştür. Erdemler teması metinlerinde toplam 2785 kelime bulunurken kişisel gelişim temasında bu sayı 2772'dir. Millî kültürümüz teması metinlerinde toplam 2198 kelime yer alırken bir sonraki temada 1852 kelime yer almıştır. Kitabın son teması olan sanat temasında ise bu sayı 2280 olarak saptanmıştır.

Duygular temasında yer alan metinlerdeki toplam cümle sayısı 178 olarak belirlenmiştir. İkinci temada bu sayı 415'e çıkarken üçüncü temada 205'e düşmüştür. Erdemler teması metinlerinde toplam cümle sayısı 430 bulunurken bir sonraki temada bu sayı 300 olmuştur. Millî kültürümüz temasında toplam 254, sağlık ve spor temasında toplam 202 ve sanat temasında toplam 271 cümle olduğu ortaya konmuştur.

Grafik 2. Türkçe ders kitabı metnlerinin temalara göre cümlelerdeki kelime sayısı ortalamaları

Duygular temasında yer alan ilk metinde, cümlelerdeki kelime ortalaması 12 olarak belirlenmiştir. Sırasıyla ikinci, üçüncü ve dördüncü temalarda ise bu ortalama 7,84, 6,34 ve 6,25 şeklinde bulunmuştur. Temada yer alan metinlerdeki cümlelerin, toplam kelime sayısı ortalaması ise 7,01 olarak hesaplanmıştır.

Millî mücadele temasında, ilk metinde yer alan cümlelerdeki kelimelerin ortalaması 7 olarak hesaplanırken bu ortalama ikinci, üçüncü ve dördüncü metinlerde sırasıyla 6,51, 5,98 ve 4,80 olarak bulunmuştur. Temada yer alan metinlerdeki cümlelerin, toplam kelime sayısı ortalaması ise 5,6 şeklinde belirlenmiştir.

Okuma kültürü temasının ilk metninde, cümlelerdeki kelimelerin ortalaması 9,74 olarak hesaplanmıştır. Bu ortalama ikinci metinde 9,64, üçüncü metinde 6,81 ve son metinde 9,09 olarak belirlenmiştir. Tema bütündeki ortalama bakıldığında ise bu ortalama 8,47 şeklinde hesaplanmıştır.

Erdemler temasının birinci metninde cümlelerdeki kelimelerin ortalaması 5,45 iken ikinci metinde bu ortalama 10,04'tür. Üçüncü metinde 5,52 şeklinde hesaplanan ortalama, dördüncü metinde 9,95'tir. Tema bütünündeki ortalama ise 6,47'dir.

Kişisel gelişim temasının ilk metninde, cümlelerdeki ortalama kelime sayısı 7,89 olarak hesaplanmıştır. Bu ortalama ikinci metinde 8,05, üçüncü metinde 10,55 ve dördüncü metinde 10,43 şeklinde belirlenmiştir. Tema bütünündeki ortalama bakıldığında ise bu sayı 9,24 bulunmuştur.

Milli kültürümüz temasının ilk metnindeki cümlelerde bulunan kelime sayısı ortalaması 8,10'dur. Temanın ikinci, üçüncü ve dördüncü metinlerinde ise bu ortalamalar sırasıyla 12,72, 8,74 ve 6,26'dır. Tema bütününde ise ortalama 8,65'tir.

Sağlık ve spor teması incelendiğinde, ilk metinde yer alan cümlelerdeki ortalama kelime sayısı 14,41, ikinci metinde 10,3, üçüncü metinde 9,87 ve son metinde 6,80 olarak hesaplanmıştır. Temada yer alan metinlerdeki cümlelerin, toplam kelime sayısı ortalaması ise 9,16 şeklindedir.

Sanat temasında, ilk metinde yer alan cümlelerdeki kelimelerin ortalaması 10,94 olarak hesaplanırken bu oran ikinci metinde 11,08, üçüncü metinde 6,31 ve dördüncü metinde 8,11 bulunmuştur. Tema bütününde ise bu oran 8,41 olarak belirlenmiştir.

Aşağıda yer alan tablo 2'de Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinin nicel unsurları gösterilmiş ve veriler sözel olarak yorumlanmıştır.

Tablo 2. 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinin nicel unsurları

Temalar	Metin Sırası	Metindeki Toplam Kelime Sayısı	Metindeki Toplam Cümle Sayısı	Cümlelerdeki Kelimelerin Ortalaması
İletişim ve İnsan İlişkileri	Metin 1	490	42	11,66
	Metin 2	378	35	10,8
	Metin 3	111	14	7,92
	Metin 4	294	34	8,6
	Metin 5	268	18	14,88
	Metin 6	405	32	12,65
	Metin 7	357	34	10,5
Türk Tarihinde Yolculuk	Metin 1	826	65	12,70
	Metin 2	174	21	8,28
	Metin 3	194	19	10,21
	Metin 4	1760	156	11,28
	Metin 5	373	32	11,65
	Metin 6	2015	170	11,85
	Metin 7	1242	93	13,35
	Metin 8	1312	101	12,99
Nüfus ve Yerleşme	Metin 1	750	48	15,62
	Metin 2	876	59	14,84
	Metin 3	979	57	17,17
	Metin 4	206	13	15,84
	Metin 5	515	32	16,09
Zaman İçinde Bilim	Metin 1	978	73	13,39
	Metin 2	1047	87	12,03
	Metin 3	1244	97	12,82
	Metin 4	292	25	11,68
Ekonomi ve Sosyal Hayat	Metin 1	736	68	10,82
	Metin 2	725	71	10,21
	Metin 3	772	55	14,03
	Metin 4	1315	107	12,28
	Metin 5	813	69	11,78
	Metin 6	568	46	12,34
Yaşayan Demokrasi	Metin 1	1113	78	14,26
	Metin 2	1006	61	16,49
	Metin 3	555	43	12,90
	Metin 4	1271	107	11,87
Ülkeler Arası Köprüler	Metin 1	620	50	12,4
	Metin 2	288	27	10,66
	Metin 3	562	42	13,38
	Metin 4	1106	68	16,26

İletişim ve insan ilişkileri teması metinleri incelendiğinde, bu metinlerdeki kelime sayılarının tutarsız bir şekilde değiştiği gözlemlenmiştir. Temanın ilk metninde toplam 490 kelime yer alırken ikinci metninde 378 kelime yer almıştır. Sonrasında gelen beş metinde toplam kelime sayıları sırasıyla 111, 294, 268, 405 ve 357 olarak bulunmuştur. Bu veriler, metinlerdeki kelime sayılarının sistematik ve tutarlı bir artış göstermediği, basitten zora ilkesinin göz ardı edildiğini göstermektedir. Metinlerdeki cümle sayılarında da bu ilkeye uyulmamıştır. İlk metinde, toplam 42 cümle yer alırken ikinci metinde 35 cümle olduğu belirlenmiştir. Toplam

cümle sayısı üçüncü metinde 14'e düşmüş dördüncü metinde ise 34'e çıkmıştır. Ardından gelen beşinci, altıncı ve yedinci metinlerde ise bu sayı 18, 32 ve 34'tür.

Türk tarihine yolculuk temasının ilk metninde toplam 826 kelime bulunurken bu sayı ikinci metinde 174'e düşmüştür. Metin üçte, 194 olarak belirlenen toplam kelime sayısı dördüncü metinde 1760'a çıkmıştır. Sonrasında gelen dört metinde toplam kelime sayıları sırasıyla 373, 2015, 1242 ve 1312 olarak belirlenmiştir. Bu temadaki metinlerde de tutarsız artış, açıkça gözlemlenmektedir. Temanın ilk metninde toplam 65 cümle bulunurken ikinci metninde 21 cümle yer almıştır. Sonrasında gelen altı metinde, toplam cümle sayısı sırasıyla 19, 156, 170, 93 ve 101 olarak hesaplanmış ve buradaki tutarsız artış-azalış ortaya konmuştur.

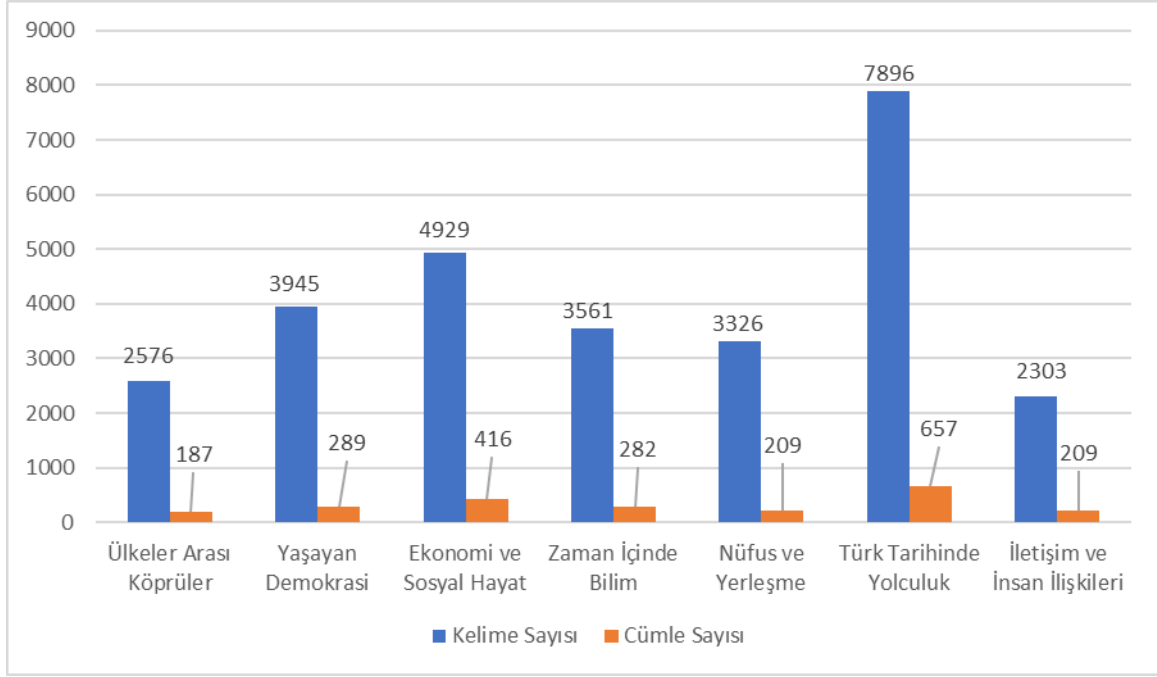
Nüfus ve yerleşme temasında yer alan ilk metinde, toplam kelime sayısı 750'dir. İkinci metinde bu sayı 876'ya çıkmıştır. Metin üçte 979 kelime yer almış ve temanın ilk üç metni değerlendirildiğinde, kolaydan zora ilkesi uygulandığı görülmüştür. Ardından gelen, dördüncü metinde bu sayı 206'ya düşmüş, beşinci metinde 515'e çıkmıştır. Bu da temanın bütününe bakıldığında yine tutarlı bir artış olmadığı, kolaydan zora ilkesinin tutarlı bir şekilde uygulanmadığı sonucunu ortaya koymuştur. Metinlerdeki toplam cümle sayıları da sırasıyla 48, 59, 57, 13 ve 32 olarak belirlenmiştir.

Zaman içinde bilim temasının, ilk üç metnindeki kelime sayıları değerlendirildiğinde kolaydan zora ilkesine bağlı kalınmış gibi görünse de dördüncü metindeki düşüş tema genelinde kolaydan zora gidilmediği sonucunu ortaya koymuştur. İlk metin 978; ikinci metin 1047 kelimedenden oluşmuştur. Üçüncü metinde 1244 olarak belirlenen kelime sayısı, dördüncü metinde 292 olarak bulunmuştur. Bununla beraber, ilk metindeki cümle sayısının 73, ikinci metindeki cümle sayısının 87, üçüncü ve dördüncü metinlerdeki cümle sayılarının ise sırasıyla 97 ve 75 olduğu saptanmıştır.

Ekonomi ve sosyal hayat temasının ilk metninde 736 kelime vardır. İkinci metinde kelime sayısı 725'e düşerken üçüncü metinde 772'ye çıkmıştır. Metin dörtte toplam kelime sayısı 1315 olarak belirlenirken bu sayı beşinci metinde 813'e düşmüştür. Temanın son metni ise 568 kelimedenden oluşmuştur. Tutarsız değişimin gözlemlendiği bu temada, ilk metinde toplam 68, ikinci metinde 71, üçüncü metinde 55, dördüncü metinde 107, beşinci metinde 69 ve son metinde 46 cümle yer almıştır.

Yaşayan demokrasi temasındaki ilk metinde, kelime sayısı 1113 olarak belirlenmiştir. İkinci metinde bu sayı 1006, üçüncü ve dördüncü metinde ise sırasıyla 555 ve 1271 şeklindedir. Bununla beraber, temanın ilk metninde toplam 78, ikinci metninde 61, üçüncü metninde 43 ve son metninde 107 cümle bulunmaktadır. Bu veriler, yaşayan demokrasi temasında da metinlerin nicel unsurlarının tutarlı ve sistematik bir artış göstermediğini ortaya çıkarmıştır.

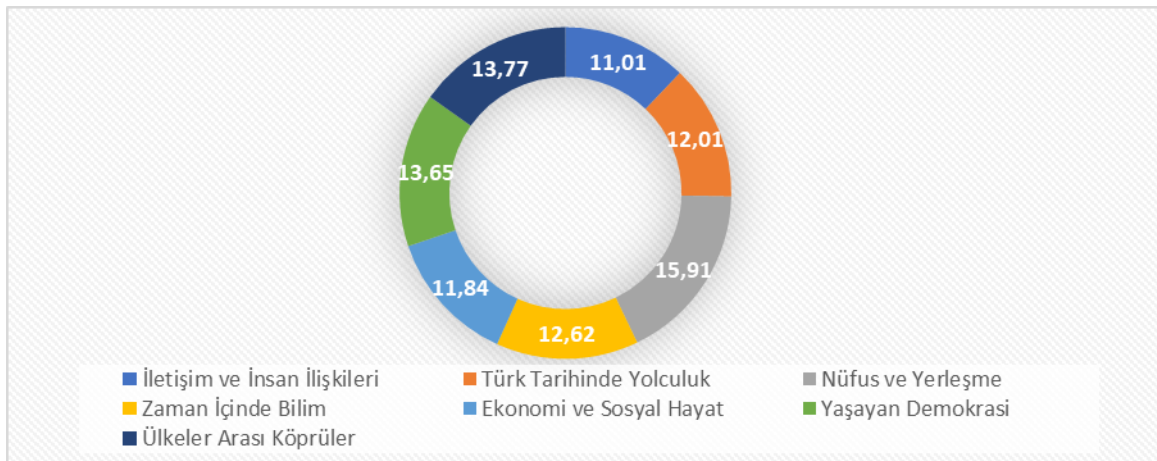
Ülkeler arası köprüler temasında yer alan ilk metin 620 kelime içermektedir. İkinci metinde 288 olan bu sayı, üçüncü metinde 562 ve dördüncü metinde 1106 olarak belirlenmiştir. Temanın ilk metni 50; ikinci metni 27 cümleden meydana gelmiştir. Metin üçte toplam 42 cümle varken metin dörtte bu sayı 68'dir. Metinlerin nicel unsurlarının tutarsızlığı bu temada da gözlemlenmiştir.

Grafik 3. Sosyal bilgiler ders kitabı metnlerinin temalara göre toplam kelime ve cümle sayıları

Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere, kelime ve cümle sayıları temalara göre de tutarlı bir artış göstermemiştir. İletişim ve insan ilişkileri teması metnlerinde, toplam kelime sayısı 2303 olarak hesaplanırken Türk tarihinde yolculuk temasında bu sayı, büyük bir artış göstererek 7896'ya çıkmıştır. Nüfus ve yerleşme teması metnlerinde toplam kelime sayısı 3326 olarak belirlenmiş ve tutarsız azalma gözler önüne serilmiştir. Zaman içinde bilim teması metnlerinde, toplam 3561 kelime bulunurken ekonomi ve sosyal hayat temasında 4929 kelime yer almıştır. Yaşayan demokrasi temasında toplam kelime sayısı 3945 iken Sosyal Bilgiler ders kitabının son teması olan ülkeler arası köprüler temasında bu sayı 2576'dır.

İlk temada toplam 209; ikinci temada 657 cümle vardır. Cümle sayılarının ilk iki temada artış gösterdiği gözlemlense de üçüncü temada bu sayı 209'a düşmüştür. Dördüncü tema olan zaman içinde bilim metnlerinde, toplam cümle sayısı 282 olarak belirlenirken bu sayı bir sonraki temada 416 olarak hesaplanmıştır. Yaşayan demokrasi temasında toplam 289, son temada ise 187 cümle bulunmuştur.

Grafik 4. Sosyal bilgiler ders kitabı metnlerinin temalara göre cümlelerdeki kelime sayısı ortalamaları

İletişim ve insan ilişkileri temasında yer alan ilk metinde, cümlelerdeki kelime ortalaması 11,66'dır. Metin ikide bu ortalama 10,8 iken üçüncü metinde 7,92'dir. Metin dördte cümlelerdeki kelime ortalaması 8,6, metin beşte 14,88, metin altıda 12,65 ve temanın son metninde 10,5

şeklindedir. Temada yer alan metinlerdeki cümlelerin, toplam kelime sayısı ortalaması ise 11,01 olarak hesaplanmıştır.

Sosyal bilgiler ders kitabının, ikinci teması olan Türk tarihinde yolculuk temasındaki ilk metinde, cümlelerdeki ortalama kelime sayısı 12,70'tir. Birbiri ardına gelen dört metinde ise bu ortalama sırasıyla 8,28, 10,21, 11,28 ve 11,85 şeklindedir. Altıncı metinde, cümlelerdeki kelimele ortalaması 11,85; yedinci ve sekizinci metinde ise sırasıyla 13,35, 12,99'dur. Temada yer alan metinlerdeki cümlelerin, toplam kelime sayısı ortalaması ise 12,01 bulunmuştur.

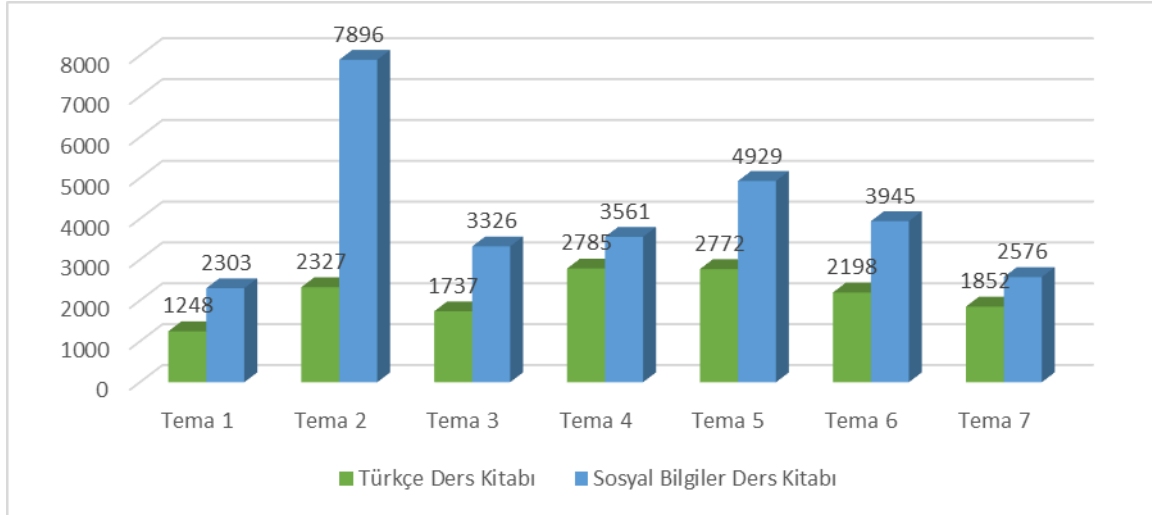
Nüfus ve yerleşme temasında yer alan ilk metindeki cümlelerde, kelime ortalaması 15,62'dir. Bu ortalama, metin ikide 14,84 iken üçüncü ve dördüncü metinde 17,17 ve 15,84'tür. Temanın son metninde ise bu ortalama 16,09'dur. Tema bütününde değerlendirildiğinde, ortalamanın 15,91 olduğu saptanmıştır.

Zaman içinde bilim temasının ilk metninde, cümlelerdeki kelimelerin ortalaması 13,39'dur. Bu ortalama ikinci metinde 12,03, üçüncü metinde 12,82 ve dördüncü metinde 11,68 şeklindedir. Tema geneline bakıldığında ise ortalama 12,62'dir.

Sosyal Bilgiler ders kitabının beşinci teması olan ekonomi ve sosyal hayat temasının ilk metninde, cümlelerdeki kelime ortalaması 10,82'dir. Metin ikide 10,21 olan bu ortalama, metin üçte 14,03'tür. Temanın son üç metninde ortalamalar sırasıyla 12,28, 11,78 ve 12,34'tür. Tema genelinde bakıldığında ise ortalama 11,84'tür.

Yaşayan demokrasi temasının ilk metninde, cümlelerdeki kelime ortalaması 14,26'dır. İkinci metinde bu ortalama 16,49 metin üç ve dörtte sırasıyla 12,90 ve 11,87'dir. Tema bütününde değerlendirildiğinde, ortalama 13,65'tir.

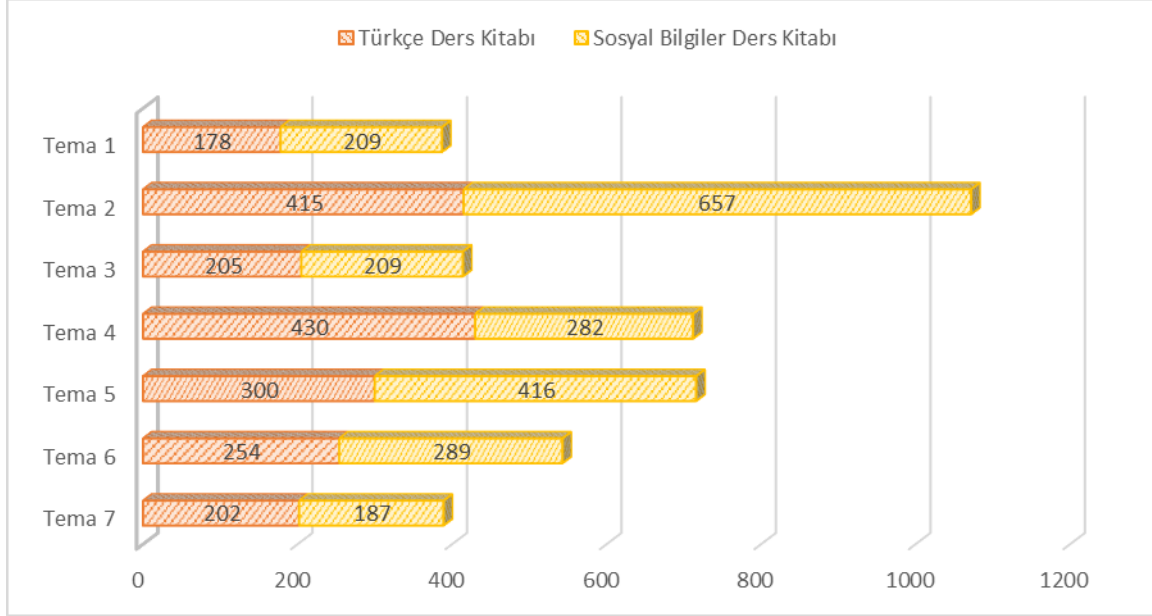
Sosyal Bilgiler ders kitabının son teması olan ülkeler arası köprüler temasının ilk metninde, cümlelerdeki kelimelerin ortalaması 12,4'tür. Metin ikide 10,66; metin üçte ise 13,38'dir. Dördüncü metinde ortalama 16,26 iken tema genelinde bu değer 13,77'dir.

Grafik 5. Türkçe ve sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinin temalara göre toplam kelime sayıları

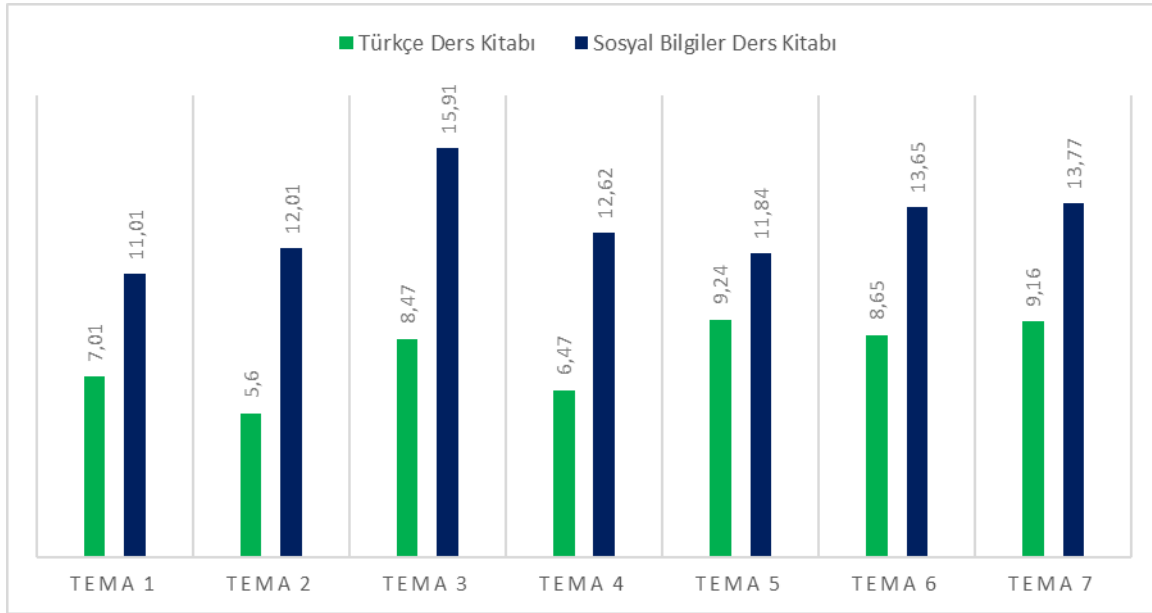
Grafik beşte, Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinin, temalara göre toplam kelime sayıları bulunmaktadır. Grafik incelendiğinde, Türkçe ve Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinin, kelime sayılarının temalar bağlamında tutarlı bir artış göstermediği gözlemlenmiştir. Türkçe ders kitabında, ilk temadaki metinlerin toplam kelime sayısı 1248 iken Sosyal Bilgiler ders kitabının ilk temasında 2303'tür. Farkın en net görüldüğü tema olan ikinci temada, Türkçe ders kitabı metinlerinde 2327 kelime varken Sosyal Bilgiler ders kitabı metinleri 7896 kelime içermektedir. Diğer beş temada da tutarlı bir artış/azalış yoktur. Tema üçte, Türkçe ders kitabı metinleri 1737 kelimeye sahipken Sosyal Bilgiler ders kitabı metinleri 3326 kelimedenden oluşmuştur. Tema dörtte Türkçe ders kitabı metinlerinin kelime sayısı 2785, Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinin kelime sayısı 3561'dir. Tema beşte Türkçe ders kitabı

metinlerinin kelime sayısı 2772 iken Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinin kelime sayısı 4929'dur. Tema altında bu sayılar 2198'e 3945; tema yedide 1852'ye 2576 olarak belirlenmiştir. Grafiğin bütünü incelendiğinde, tema bağlamında Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinde daha fazla kelime bulunduğu ortaya çıkmıştır ve bu da Türkçe ders kitabı metinleriyle Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinin uyum içinde olmadığını kanıtlamıştır.

Grafik 6. Türkçe ve sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinin temalara göre toplam cümle sayıları

Grafik incelendiğinde, temalara göre, Türkçe ders kitabı metinleri ve Sosyal bilgiler ders kitabı metinlerinin toplam cümle sayılarının da tutarsız olduğu gözlemlenmiştir. Türkçe ders kitabının ilk temasında yer alan metinlerin toplam cümle sayısı 178 iken Sosyal Bilgiler ders kitabında 209'dur. Tema ikide bu sayı, Türkçe ders kitabında 415, Sosyal Bilgiler ders kitabında 657'dir. Tema üç, farkın en az olduğu tema olmasına karşın burada da Sosyal Bilgiler ders kitabı metinleri daha fazla cümleye sahiptir. Türkçe ders kitabı metinlerinde 205 olan bu sayı, Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinde 209'dur. Tema dördte, Türkçe ders kitabı metinlerindeki cümle sayısının daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Türkçe ders kitabı metinlerinde 430 olan cümle sayısı Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinde 282'dir. Tema beşte bu sayılar 300'e 416; tema altıda 254'e 289'dur. Tema yedide ise cümle sayıları 202'ye 187'dir.

Grafik 7. Türkçe ve sosyal bilgiler ders kitabı metnlerinin temalara göre cümlelerdeki kelime sayısı ortalamaları

İlk temada, Türkçe ders kitabı metnlerinin cümlelerindeki kelime ortalaması 7,01 iken Sosyal Bilgiler ders kitabında 11,01'dir. Tema ikide ortalamalar sırasıyla 5,6 ve 12,01'dir. Türkçe ders kitabı tema üçte, ortalama 8,47; Sosyal bilgiler ders kitabında 15,91'dir. Tema dördte 6,47'ye 12,62 biçiminde ortaya konan ortalama, tema beşte 9,24'e 11,84'tür. Tema altıda, Türkçe ders kitabı metnlerinin temalara göre cümlelerdeki kelime sayısı ortalaması 8,65 iken Sosyal Bilgiler ders kitabında bu ortalama 13,65'tir. Tema yedide ise ortalamalar 9,16'ya 13,77 şeklindedir. Grafik incelendiğinde, Sosyal Bilgiler ders kitabı metnlerinde yer alan cümlelerdeki kelime ortalamasının daha yüksek olduğu sonucu elde edilmiştir.

Sonuç ve Öneriler

Bu çalışmada 7. sınıf MEB yayınevi Türkçe ders kitabı metinleriyle, 7. sınıf MEB yayınevi Sosyal Bilgiler ders kitabı metnlerinin nicel unsurları incelenmiş ve bu inceleme sonucunda, metinlerdeki nicel unsurların basitten zora ilkesine uymadığı, metinlerde yer alan kelime ve cümle sayılarının sistematik ve tutarlı bir artış göstermediği, metinlerde yer alan cümlelerdeki kelime sayılarının mantığa uygun bir şekilde artıp azalmadığı, ilgili ders kitaplarının nicel unsurlarının kendi içinde ve birbiriyle uyumlu olmadığı sonuçları elde edilmiştir. Türkçe ders kitabı bağlamında, tüm temalardaki metinlerde nicel unsurlar bakımından tutarsızlık ve sistemsizlik gözlemlenmiştir. Kitaptaki her bir temada yer alan dört metnin, kolaydan zora ilkesi bağlamında nicel unsurlarının sistematik ve tutarlı bir artış göstermesi beklenirken bu unsurlar belirli bir düzende artış içermemektedir. Bunun yanı sıra metinlerde yer alan nicel unsurlarda bir artış olduğunda ise bu artışın sistematik olmadığı görülmektedir. Türkçe ders kitabı metnlerinin nicel unsurlarında görülen bu dengesizlik, kolaydan zora ilkesinin göz ardı edildiğini ve öğrencilerin temaların ilerleyişiyle birlikte sistematik bir zorluk artış ya da azalışıyla karşılaşmadığını ortaya çıkarmıştır. Metinlerde yer alan cümle sayıları da toplam kelime sayısı ile orantılı olacak şekilde bir değişim göstermemiştir. MEB'e göre, 7. sınıf ders kitabı metnlerinde en fazla 40 cümle bulunması gerekirken (MEB, 2021) yapılan incelemede metinlerdeki cümlelerin bu sayıdan fazla olduğunu görülmektedir. Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitapları ile ilgili görüşlerinin araştırıldığı bir çalışmada (Sarıkaya, 2023), öğretmenlerin ders kitaplarıyla ilgili beğenmedikleri ya da eksik gördükleri hususlar başlığı altında 'bazı metinlerin uzun olması' ifadesinin yer alması da Türkçe ders kitabı metnlerinin nicel unsurlarının tutarlı şekilde artıp azalmadığı önermesi ile aynı doğrultudadır. 7. sınıf Türkçe ders kitabı metnlerinin okunabilirliğinin incelendiği bir diğer çalışmada (Ogur, 2022)

metinlerin nicel unsurlarının dengesiz şekilde dağıldığı belgelenmiştir. 7. sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinin ortalama sözcük ve tümce uzunluklarının belirlendiği sözü edilen çalışmada, birbiri ardına gelen metinlerin ortalama sözcük ve tümce uzunluklarının tutarsız şekilde artıp azaldığı görülmektedir. Yine aynı doğrultuda, Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelendiği bir başka araştırmada (Bora & Arslan, 2021) da 8. sınıf ders kitabındaki kelime sayısı ortalamasının 7. sınıf ders kitabı ortalamasından daha düşük olduğu ve toplam kelime sayılarının da belirgin düzeyde değişkenlik göstermediği belirlenmiştir. Türkçe ders kitaplarının okunabilirlik yönünden incelendiği diğer araştırmalarda (Çarkıt & Bahadır, 2022; Çıplak & Balcı, 2022) da, Türkçe ders kitaplarına seçilen metinlerin seviye uygunluğu ve zorluk açılarından daha hiyerarşik bir düzene kavuşturulması gerektiği, metinlerin güçlük derecelerinin alt sınıflardan üst sınıflara doğru bir artış göstermediği ve 7. sınıf metinleri özelinde, metinlerin kelime ve cümle ortalamalarının hiyerarşik bir artış eğilimi taşımadığı belirtilmiştir. Tüm bu sonuçlar, Türkçe ders kitabındaki metinlerin ilgili sınıf düzeyinde sistematik bir artış göstermediği gibi farklı sınıf düzeylerinde de sistemli şekilde artmadığına ve metinlerdeki nicel unsurların dengesiz bir yapıda olduğuna kanıt oluşturmakta; aynı zamanda metinlerdeki nicel unsurlarının sistematik şekilde artması gerektiği önermesini desteklemektedir.

Sosyal Bilgiler ders kitabındaki metinler incelendiğinde, metin niteliği taşıyan yazıların net başlıklarla birbirinden ayrılmadığı gözlemlenmiştir. Metinlerin başlangıç ve bitiş noktalarının net bir şekilde belirtilmemesi, bu kitaptaki metinlerin kitap boyunca dengesiz şekilde dağılmasına ve metinlerin tamamında çok fazla kelime bulunmasına neden olmuştur. Örneğin; Türk tarihinde yolculuk temasında bulunan beşinci metin 373 kelimeye sahipken hemen ardından gelen metin oldukça yüksek bir sözcük artışı göstererek toplam 2015 sözcükten oluşturulmuştur. Yapılan incelemede örnekteki gibi ortaya çıkan sonuçlar, bu ders kitabındaki metinler arasında da sistematik ve tutarlı bir artış olmadığını göstermektedir. Metinlerin net olarak belirlenecek unsurlar taşımaması da Sosyal Bilgiler kitabı metinlerinde gözlemlenen bir diğer sorundur. Bu durum temalarda yer alan metin sayılarında dengesizliğe yol açmıştır. Bu araştırmada ortaya çıkan sonucu destekleyen bir sonuca da 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının, öğretmen görüşleri doğrultusunda incelendiği bir çalışmada ulaşılmıştır. Sözü edilen incelemede (Esen, 2017) Sosyal Bilgiler ders kitabının içindekiler bölümünün içeriğe ulaşılabilmesi kolaylaştırarak şekilde yeniden düzenlenmesi gerektiği belirtilmektedir. Ünite içi konu başlıklarının çoğaltılması ihtiyacını da vurgulayan bu çalışma, Sosyal Bilgiler ders kitabı metinlerinin net başlıklarla ayrılması ve nicel unsurlarının sistematik şekilde belirlenmesi önerisine dayanak oluşturmaktadır. Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelendiği diğer bir araştırmada da 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının dil ve anlatım yönünden ancak kısmen yeterli olduğu tespit edilmiştir (Ertürk & Güler, 2017). Sosyal Bilgiler ders kitabındaki metinlerin net başlıklarla birbirinden ayrılan bir kurguda ve belirli bir sayfa düzeninde sunulmamasının, metinlerdeki nicel unsurları sistematik şekilde artma özelliği taşımamasına ve kitapların dil ve anlatım yönünden yetersiz bulunmasına neden olduğu düşünülmektedir.

7. sınıf Türkçe ders kitabı ve Sosyal Bilgiler ders kitabındaki metinler nicel unsurlar açısından karşılaştırıldığında ise kitaplar arasındaki uyumsuzluk belirgin bir şekilde görülebilmektedir. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki temalarda yer alan metinlerin toplam sözcük sayısı, tüm temalarda Türkçe ders kitabındaki metinlerin kelime sayısından fazladır. Yine benzer bir sonuç toplam cümle sayıları özelinde de mevcuttur. Buna göre, Sosyal Bilgiler ders kitabındaki metinlerin toplam cümle sayıları Türkçe ders kitabındaki metinlerden daha fazladır. Sosyal Bilgiler ders kitabındaki metinlerinin net başlıklarla sınırlarının çizilmemiş olması ve metinlerin sayfalarca devam etmesi bu metinlerin kelime sayısının fazla olmasına yol açmıştır. Bu da iki ders kitabı arasında, kelime sayıları bakımından büyük bir fark oluşmasına neden olmaktadır. Normal koşullarda metinlere dayalı olarak yürütülen derslerin hem nitel hem de nicel unsurlar bakımından birbirini desteklemesi beklenmektedir. Oysa bu araştırma kapsamında ortaya çıkan sonuçlara göre Türkçe ve Sosyal Bilgiler gibi metinlere dayalı olarak yürütülen ve metinler üzerinden birbirini desteklemesi beklenen iki dersin kitapları arasında böyle bir

dayanışma olmadığı görülmektedir. Bu sonucu destekler nitelikte, yapılan bir çalışmada (Esen, 2017) da 7. sınıf Sosyal Bilgiler kitabındaki konuların aynı sınıf seviyesinde okutulan diğer derslerle ilişkilendirilmesi konusunda yetersizlik olduğu raporlanmıştır.

Tüm bu sonuçlar doğrultusunda, Sosyal Bilgiler ders kitabı özelinde, bundan sonra hazırlanacak ders kitapları için seçilecek metinlerin ders kitabı üzerinde net başlıklarla birbirinden ayrılmasının ve temalara eşit sayıda metin konulmasının yerinde olacağı söylenebilir. Bunun yanı sıra bu araştırmanın sonuçları dikkate alındığında, hâlihazırda kullanımda olan diğer sınıf düzeylerindeki Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan metinlerin kelime ve cümle sayılarının öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine uygunluğunun detaylı bir şekilde incelenmesi de yapılması gerekenler arasındadır. Aynı sınıf düzeyi için hazırlanmış farklı branşlara ait kitaplarda yer alan metinlerin nicel unsurlarının, küçük farklılıklar dışında birbirini destekleyecek şekilde olması, öğrencilerin herhangi bir sınıf düzeyinde hedeflenen becerileri yalnızca ilgili ders bağlamında değil bütün derslerde birbirini destekleyecek şekilde kazanabilmeleri açısından önemlidir. Bu bağlamda, Türkçe ders kitabı ve Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alacak metinlerin nicel unsurlarının sistematik ve tutarlı bir şekilde değişim göstermesi gerektiği, ders kitabı hazırlayıcıları tarafından akılda tutulmalıdır. Metinlerin nicel unsurları, metinler ilerledikçe mantıklı bir orana artmalı ve bu sistemli artış temalar içerisinde de aynı şekilde devam etmelidir. Metinlerdeki nicel unsurların düzenlenmesinde kolaydan zora ilkesi dikkate alınmalı ve nicel unsurlar metinler ilerledikçe öğrencilerin okuma ve algılama becerilerine katkı sağlayacak şekilde artırılmalıdır. Son olarak, gelişen teknolojiye rağmen birçok farklı faktör sebebiyle eğitim-öğretimde önemini koruyan ders kitaplarının yerinde saymaması ve öğrencilere kazandırılmak istenen beceriler ile yetkinlikleri en iyi şekilde destekleyebilmesi için, bu araştırma çerçevesinde tespit edilen sorunlar gibi ders kitaplarında bulunan diğer sorunlarla ilgili gerçekleştirilen çalışmalar neticesinde sunulan öneriler, ders kitabını hazırlayanlar, inceleyenler ve basımını onaylayanlar tarafından dikkate alınmalıdır.

Kaynakça

- Alpan, G. (2008). Ders kitaplarındaki metin tasarımı. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 107-134.
- Altaş, Ö. (2023). 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı açısından incelenmesi [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi.
- Alvermann, D. E. (1989). Teacher-student mediation of content area text. *Theory into Practice*, 28(2), 142-147.
- Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *Dil Dergisi*, 58, 71-74.
- Baş, B. (2003). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarında metin türleri üzerine bir inceleme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 257-265.
- Bora, A., & Arslan, M. A. (2021). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitimi Dergisi*, 10(1), 222-236.
- Britton, BK, Woodward, A. & Binkley (1993). İçinde MR (Ed.). *Ders kitaplarından öğrenme: teori ve pratik*. Psikoloji Basını.
- Bulut, K., & Taçyıldız, E. (2020). Farklı yayınevlerine ait 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin kalıplaşmış söz varlığı açısından incelenmesi. *Journal of Language and Literature*, 6(4), 687-713.
- Coşkun, M. (2003). Sosyal bilgiler ders kitaplarındaki coğrafya ünitelerinin içerik yönünden değerlendirilmesi. İçinde C. Şahin (Ed.). *Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu sosyal bilgiler (s.299-315)*. Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Çakır, F. (1997). *İlkokul Türkçe ders kitaplarının eğitim öğretime uygunluğunun değerlendirilmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul, Marmara Üniversitesi.

- Çarkıt, C., & Bahadır, H. İ. (2022). Ortaokul Türkçe ders kitapları Millî Mücadele ve Atatürk teması metinlerinin okunabilirlik düzeyleri üzerine bir inceleme. *Cumhuriyet International Journal of Education*, 11(1), 103-111.
- Çeçen, M. A., & Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Milli Eğitim*, 173, 39-49.
- Çetinkaya, G. (2010). *Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılması*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara, Ankara Üniversitesi.
- Çıplak, G., & Balcı, A. (2022). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik özelliğinin incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 170-187.
- Doğan, Y., & Torun, F. (2018). Sosyal Bilgiler ders kitapları nereye doğru gidiyor?. *The Journal of International Lingual Social and Educational Sciences*, 4(2), 111-125.
- Eğilmez, N. (2010). *İlköğretim Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığının ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarına aktarımı* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Bursa, Uludağ Üniversitesi.
- Ertürk, M., & Güler E. (2017). 5. 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşüne göre incelenmesi (Muğla İli Örneği). *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, (8), 64-76.
- Esen, S. (2017). *7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi kitabının öğretmen görüşlerine göre incelenmesi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Balıkesir, Balıkesir Üniversitesi.
- Güneş, F. (1997). *Okuma-yazma öğretimi ve beyin teknolojisi*. Ocak Yayınları.
- Kalyoncu, M. R., & Memiş, M. (2024). Türkçe için oluşturulmuş okunabilirlik formüllerinin karşılaştırılması ve tutarlılık sorgusu. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 12(2), 417-436.
- Kanatlı, F., & Çekici, Y. (2013). Türkçe öğretiminde disiplinler arası olanaklar. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 223-234.
- Karadağ, Ö. (2019). Aynı sınıf düzeyi için hazırlanan Türkçe ders kitaplarının ortak sözvarlığı açısından karşılaştırılması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 7(4), 1130-1140.
- Kayhan, S., & Serin, N. (2023). 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının millî kültürümüz temasına ait tematik söz varlığı açısından karşılaştırılması. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, [Özel Sayı 1 (Cumhuriyetin 100. yılına)], 1000-1014.
- Klare, G. R. (1963). *The measurement of readability*. Iowa: The Iowa State Universty Press.
- Maden, S., Maden, A., Demir, R. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki söz varlığının öğrenci etkinliklerine yansımaları. *International Journal of Language Academy*, 5(3), 235-251.
- MEB (2015). *Millî eğitim bakanlığı ders kitapları ve eğitim araçları yönetmeliği*. MEB.
- MEB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*. Talim Terbiye Kurulu.
- MEB (2021). *Ders kitaplarında okunabilirlik*. Ders Kitapları ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığı.
- Memiş, M. & Kalyoncu, M. R. (2024). 2024 Türkçe Öğretim Programı ile 2019 Türkçe Öğretim Programı'nın karşılaştırmalı incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 12(2), 176-199.
- Ogur, E. (2022). 2021-2022 öğretim yılında okutulan 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik yönünden incelenmesi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 17(5), 1135-1154.
- Öz, G. (2012). *İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı bakımından incelenmesi*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Malatya, İnönü Üniversitesi.

- Özbay, M., & Çeçen, M.A. (2012). Türkçe ders kitaplarında (6-8. sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitim Dergisi*, 1(1), 67.
- Sarıkaya, B. (2023). Türkçe öğretmenlerinin Türkçe ders kitapları ile ilgili görüşleri. *Asya Studies*, 7(26), 1-14.
- Şahin, A. (2008). İlköğretim birinci sınıf Türkçe ders kitabı, öğrenci çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(3), 133-146.
- Şahin, H. (2004). Etkili bir Sosyal Bilgiler ders kitabının nitelikleri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (9), 365-375.
- Şakiroğlu, Y. (2020). Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki öykülerin kelime-cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir inceleme. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(6), 1827-1834.
- Şimşek, R. (2020). Derlem tabanlı bir çalışma: 7. sınıf Türkçe ders kitaplarının söz varlığı. *Çukurova Araştırmaları*, 6(1), 231-243.
- Tomal, N., & Yılar, M.B. (2019). An Evaluation of Social Studies Textbooks in Turkey: A Content Analysis for Curriculum and Content Design. *Review of International Geographical Education Online (RIGEO)*, 9(2), 447-457.
- Topkaya, Y., Ulu-Kalın, Ö., & Yılar, M.B., (2015). Readability Of The Primary Education 8th Grade Citizenship And Democracy Education Textbook And Its Suitability For Target Age Level. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 3(1), 480-491.
- Toprak, T. (1993). *İlkokul ders kitaplarının öğretim programlarına uygunluğunun değerlendirilmesi (adana ilinde bir araştırma)*, [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara, Ankara Üniversitesi.
- Yılar, M. B. (2020). 9. Sınıf Coğrafya Ders Kitabında Yer Alan Metinlerin Okunabilirlik Düzeyinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 18(2), 1126-1146.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yokuş, Y., & Yaşar, F. Ö. (2023). 3 ve 4. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin Ateşman ve Çetinkaya-Uzun okunabilirlik formüllerine göre incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (36), 153-171.